

Upravičenost protivojnih demonstracij

V Firencah se je 9. novembra zbralo 500.000 ljudi, predstavnikov številnih raznovrstnih skupin in gibanj. Tokrat so demonstrirali predvsem proti vojni, ki jo zoper terorizem izvajajo ZDA

Ali so demonstracije upravičene? Pritrdilen odgovor bi se najlažje dobili, če bi nam uspelo prepričati javnost, da ZDA v sedanji vojni zoper terorizem same izvajajo teroristična dejanja. Zagovornikom vojne bi lahko vselej spodmaknili tla pod nogami z vprašanjem: Kako se lahko država, ki je sama teroristična, bori zoper terorizem? Toda stvari niso tako enostavne. Združenim državam v sedanjih akcijah ne moremo kar očitati terorizma in nato oditi na cesto s transparentom, ki bi to sporočal.

Teroristi napadajo nedolžne

Kdor je bil na predavanju dr. Igorja Primorca, ki ga je organiziralo društvo Zofijini ljubimci, bo z izdelovanjem transparentov nekoliko počakal. Dr. Primorac je terorizem definiral kot dejavnost, ki namenoma napada nedolžne žrtve. Cilj terorista pri tem ni samo ubijanje nedolžnih, temveč zastraševanje koga drugega, ponavadi vladajočih struktur. Pogosto se zgodi, da so sami cilji, za katere se teroristi borijo, upravičeni, toda ubijanje nedolžnih nikakor ni upravičeno in nikoli ne more biti. Terorizem se nam zato gnusi. Na predavanju se je na tem mestu pojavil zanimiv ugovor. Eden izmed obiskovalcev je vprašal, ali res lahko trdimo, da so žrtve terorističnih napadov nedolžne. Kaj niso žrtve tudi volilci, ki so svoje oblastnike izvolili in jih sedaj tudi podpirajo? Primorac odgovor je bil pričakovan. Številni ljudje dejansko podpirajo vladno politiko svojih držav, toda te-

roristi, četudi bi bili njihovi politični cilji morebiti upravičeni, ne vedo, kdo bodo žrtve napadov, in jih to tudi ne zanima. Žrtve so torej povsem naključne. Med njimi se lahko znajdejo prav tako nasprotniki vladne politike, npr. demonstranti.

Če torej sprejmemo Primoracovo definicijo, ki pravi, da terorist s ciljem zastraševati namenoma ubija nedolžne, ne moremo trditi, da so ZDA teroristična država. Kot je znano, so ZDA s pomočjo mednarodne javnosti v vojni proti terorizmu napadle Afganistan in pomagale tamkajšnjemu protitalibanskemu gibanju. Nanizali bi lahko kopico razlogov, zakaj to ni bilo sporno. Seveda bi lahko našli tudi nasprotno razlogo, toda med njimi gotovo ne bi mogli navesti, da so ZDA imele namen ubijati nedolžne ljudi. Cilj vojaških akcij je bilo uničenje teroristične mreže Al Kaida. Vendar pa vse to ne pomeni, da lahko transparente, s katerimi bi nasprotovali ZDA, pustimo prazne in jih vržemo v smeti. Dr. Primorac je dejal, da lahko ZDA marsikaj očitamo. Predvsem je sporno, ker je v teh napadih umrlo preveč nedolžnih žrtev, celo več kakor ob terorističnem napadu na New York. Američani pravijo temu kolateralne oziroma stranske žrtve napadov, ki se jim ne da povsem izogniti.

Žrtve iz malomarnosti

Četudi se strinjamo, da v načrtovanju vojaške akcije nikoli ne moremo vsega predvideti in se ne docela izogniti smrti nedolžnih civilistov, pa je številka 4000 grozljiva. Številka je tako zelo visoka, da lahko posumimo, da Američanom bodi-

Protivojne demonstracije Evropskega socialnega foruma v Firencah.

si ni bilo mar, koliko nedolžnih ljudi bo ubitih, bodisi so bili prepričani, da so vsi ljudje v bombardiranih afganistanskih vaseh povezani s teroristi in zato krivi. Naj bo tako ali drugače, Američanom lahko očitamo malomarnost.

Če gre verjeti Slovarju slovenskega knjižnega jezika, tedaj je malomaren tisti, ki dela kaj brez prave volje, pazljivosti ali zanimanja. Tak človek je pri delu ravnodušen in brezbrizen. V našem primeru to pomeni, da so se Američani kljub glasnosti, evforiji in visokoletečim frazam o obrambi domovine v resnici lotili vojskovanja brez prave volje in primere pazljivosti. Niso se dovolj pozanimali, kdo je njihov sovražnik in kje je. Pri delu so torej bili brezbrizni do usode številnih ljudi. Reči, da je 7000 stranskih žrtev zgolj nepredvidena nesreča, je skrajno nečloveško.

Vse to pomeni, da ZDA nemara res ne moremo očitati terorizma, saj v bombardiranju Afganistana niso izrecno nameravali ubijati nedolžnih civilistov, lahko pa jih dolžimo malomarnosti. Uboj iz malomarnosti je domač termin tudi v pravu: povzročitelje smrti nemalokrat spominjajo na malomarnost, ko sami sebe tolažijo, da smrti niso namenoma povzročili.

To lahko pojasnimo s številnimi vsakdanjimi primeri. Recimo, da sedite v avtomobilu in se vam mudi domov. Ker se vam mudi, vozite hitreje, kot je priporočljivo. Hitra vožnja je seveda pogost vzrok nesreč in to prav dobro veste. Ljudje se nemara učimo prav zato, da spoznanja tudi uporabljamo, ampak vi kljub vsemu ne zmanjšate hitrosti. Če boste povzročili prometno nesrečo in bo zaradi vas kdo umrl, boste seveda lahko vpili, da tega niste hoteli, ampak na sodišču vas bodo spomnili na to, kar ste dobro vedeli. Reklji vam bodo, da ste krivi, in to zaradi malomarnosti, ker niste dovolj pazili ali ker ste bili preveč brezbrizni. Podobno je, če vozite pod vplivom alkohola in, kot rečejo, v nešteto drugih primerih. Tako pa je tudi, če ste lastnik zelo modernega vojaškega letala, ki z razdalje nekaj kilometrov zadeva cilje. Če ga imate in uporabljate, vas bo vsak razumel, če vas pri uporabi vodijo pravični nameni in ob tem natančno premislite o stranskih učinkih in morebitnih posledicah uporabe svoje igračke. Če pa boste razstrelili hišo ali kar celo vas, ker domnevate, da se tam nekje skriva nevaren zločinec, bomo drugi menili, da svoje igračke ne smete več uporabljati.

Rekli bomo, da ste, zaradi malomarnosti, nevarni prav vi.

Se pravi, čeravno ZDA - zaradi dejstva, da stranske žrtve napadov njenega vojaškega stroja niso nameravane - ne moremo očitati, da v vojni zoper terorizem same ravnajo teroristično, si kljub temu ne moremo zatiskati oči in reči, da so proste sleherne krivde. To je bil tudi sklep dr. Primorca na predavanju. K temu dodajmo, da bi bil posameznik, ki bi se podobno obnašal, že zdavnaj obsojen.

Ob koncu odgovorimo še na naše zgomje vprašanje. Demonstracije proti vojni vsekar so upravičene. Dosedanja vojaška udejstvovanja ZDA v vojni proti terorizmu ne zagotavljajo, da bo v prihodnje kaj bolje poskrbljeno za nedolžne civiliste. Tako kot terorističnih dejanj ni mogoče braniti z idejo, da so v kaki državi že kar vsi po vrsti krivi, je treba tudi pri napadu na državo pomisliti na vse tiste državljane napadene države, ki so nedolžni in vojne nočejo. Kdor tega ne stori, morda res ni enak teroristu, ni pa več mogoče trditi, da se od njega radikalno razlikuje. Še posebno ne, ker so posledice obeh popolnoma enake: smrt nedolžnih ljudi.

Andrej Adam

Rjavočrni stereotipi Trsta in Celovca

Čeprav evropski navdušenci razlagajo, da bo globalizacija počistila z vsemi travmami preteklosti, si nekaterih ekscesov naših sosedov ne moremo razlagati drugače, kot da bi želeli pred integracijo Slovenije v Evropsko unijo, uveljaviti še nekaj revanšizma in ozemeljskih pridobitev

Poznavalci Lubenic vedo, da zgle-da po dežju in burji, razdalja med Cresom in Istro res neznatna. Nekje že proti Cresu se nasmiha svetilniški otok Zaglav, kjer se je na čerih raztreščil Nazario Sauro, ki so mu odsve-tovali bujenje iredentizma na hrvaških otokih. Ta nezadržna potreba po kolonizaciji tujih ozemelj se tako pri Avstriji kot Italiji pojavlja ciklično in ni slučaj, da se ti občutki obujajo tudi ob skorajšnji vključitvi Slovenije v Evropsko unijo (EU). Leto 2004 je tako rekoč pred vrati in preseneča nas, da si sosednje članice EU še vedno prizadevajo za sovražen prevzem slovenskih ambicij.

V bistvu so si v Bruslju edini, da se bodo ob slovenskem sublimiranju v Evropo za to novo članico spremenile le nekatere zadeve v zvezi z administracijo, medtem ko bodo državne meje ostale povsem identične. Strokovnjaki pravijo, da se leta 2004 v Sloveniji ne bo zgodilo nič pretresljivo novega, saj se bo država ukvarjala z upravno, davčno, socialno in šolsko politiko, medtem ko bo urejanje gospodarskih tokov tako rekoč v pristojnosti unije, ki bo pazila na dampinške posege države v kmetijstvu in industriji. Kljub tej splošni usmeritvi pa se med našima neposrednima sosedama širi nekaj politično pogojenih razlik, ki Slovenij pripravljajo drugačen scenarij. Pri tem najbolj izstopa načrt desnice - trenutno vedri in oblački tako v Avstriji in Italiji, ki v zvezi s Slovenijo predvideva nekaj variant za notranje in zunanje-

lično uporabo. Čeprav evropski navdušenci razlagajo, da bo globalizacija počistila z vsemi travmami preteklosti, si nekaterih ekscesov naših sosedov (Haiderjevi govori, komisija moreška, komisija slovensko-avstrijske revizije Avnoja) ne moremo razlagati drugače, kot da bi želeli pred integracijo Slovenije v EU, uveljaviti še nekaj revanšizma in ozemeljskih pridobitev.

Da bi med ljudmi okrepili svoje argumente, dolivajo na ogenj starih zgodovinskih strahov (Uranost) še olje slovenske konkurenčnosti in strah pred migranti. Na osnovo starih se torej cepijo nove traume, kar naj bi volilno bazo polariziralo proti novim članicam EU. Na stališčih večvednosti in fobije do bližnjega naroda se spet gradi trdnjava do sosedu. Srednjih slojev sosednjih dežel, ki jih je do sedaj štela pripadnost evropsko priznane večinskemu narodu, ni težko mobilizirati proti kandidatkam za vstop v EU. Vznemirjeni so, ker se podzavestno zavedajo, da se bo v bližnji prihodnosti izrpal bonus privilegirane naroda in da bo treba začeti živeti od svojih rok. Ker ni v preteklosti v Avstriji in Italiji nihče razmišljal o dvojezičnosti šolskih programih, ostaja negotovost za večino tamkajšnjih srednjih slojev, prevladujoči občutek. Pred novimi izvi nimajo instrumentov in točno vedo, da bodo slovenski mencedžerji zaradi znanja tamkajšnjih jezikov pobrali smetano in pustili sirotko. Njihova prizadetost je toliko večja, ker se ob Donavi s svojim 'manjvrednim' jezikom neobremenjeno sprehajajo celo pripadniki

slovenske manjšine, katerim so se po sledeh stoletnega stereotipa vedno posmehovali in jih imeli za manjvredne.

Te resentmane desnica potencira in za njihovo rešitev ponuja stare kolonialne recepte. Pri tem s spodbujanjem rjavočrnih stereotipov prednjačita Trst in Celovec. To mobiliziranje srednjih slojev nikomur ne koristi in le spodjeda konkurenčnost regije v evropskem merilu. Obujanje spirale podzavestnega resentmana, k čemur se zatekajo pokvarjeni populistični politiki, oživlja rasno in nacionalno mržnjo, ki v Evropi ni zaželjena. Ta pot vodi le v definiranje najprej nenapisanih, kasneje pa kodificiranih pravil, ki izločajo drugačne iz družbenega procesa. Kot to vedo nezgodovinski in rasno neprimerni narodi, se to zgodi najprej v javni, kasneje pa še v privatni sferi. Ko zagorijo kulturni domovi in sinagoge je po navadi že prekasno in kesanje intelektualnih elit za grehe lastnih krvnikov je lahko le še parodija.

Kljub vsemu je Evropa šla naprej in v ta namen ustvarila mehanizme spošnega trga in konkurenčnosti. Zaradi prodaje Bank Austria in Voest tujcem ter privatizacijskih poskusov v italijanskem gospodarstvu, si težko zamišljamo, da bi se vrnilo časi heimatdienstovske prepovedi Gorenja na Koroškem ali pa razkosanja TKB v Trstu. Pohod kapitala je očitno pozitivno zaznamoval zadnja leta, saj je odpravil smešne politične preudice. To je omogočilo izboljšanje dobrososedskih odnosov, kar je na eni strani izkoristila Luka Koper z upravljanjem tržaškega VII. pomola, na drugi pa tudi celj-

sko gospodarstvo, ki zelo tesno sodeluje z Avstrijo. Slovenci, ki so v socialistični Jugoslaviji vzgojili obilico dobro šolanih in razgledanih kadrov ne bodo nepripravljeni prestopili prag EU. Majhnost daje Sloveniji možnost hitrejšega prilagajanja tako na tržnemu, kot v projektne gospodarstvu. S politiko malih serij, z obvladovanjem deficita in sprotnim prestrukturiranjem trga delovne sile (izobraževanje), se država lahko upre strukturnim krizam. Prav načrtno izobraževanje državljanov pomeni pot do dobrih rezultatov cele države. Ne da bi sublimirali slovenskega šolskega sistema, lahko rečemo, da izobraževanje poteka zadovoljivo na vseh ravneh, še posebno pa je treba upoštevati promocijo slovenskega jezika, ki postaja z vstopom Slovenije v EU, eden od uradnih jezikov unije. To pomeni, da lahko posameznik z znanjem slovenščine in dveh tujih jezikov kandidira v vse strukture EU. Za vse Slovence doma in v tujini se ob tem zgodi neverjetna metamorfoza. Slovenščina bo naenkrat zgubila svojo folklorno noto in postala za marsikoga ključ do uspeha. To dejstvo bo nedvomno zintrigiralo tako Slovence v domovini, kot tiste v zamejstvu, slednje še mnogo več, saj živijo v povsem dvojezičnem ambientu, kar jim daje neslutene možnosti za uspeh. Ne da bi podlegali nacionalističnim himeram lahko ugotovimo, da bi bilo v nacionalnem interesu Slovencev, če bi se v Italiji, Avstriji in na Madžarskem začelo učiti slovenščine čim več ljudi. Splošna divulgacija slovenščine naj ne bi prispevala k povečanju šte-

vila čistokrvnih Slovencev, ampak bi bila v pomoč neki splošni dvojezičnosti, ki so se je vladajoče oligarhije v Primorju in na Koroškem vedno otepale. V tej prevetreni sosesčini bi se končno lahko povsem enakovredno srečali strokovnjaki starih in novih članic EU, ki bi s pomočjo lokalnih struktur osvajali globoki evropski vzhod.

Čeprav so v Rimu in na Dunaju to lekcijo že zdavnaj vzeli, so težnje revanše, ki so značilne za regije našega neposrednega sosedstva, še zelo izrazite. Ta zaprtost do novih izizov povroča beg možganov in splošno marginalizacijo. Čeprav je "živeti in delati v Trstu stvar svobodne izbire", se v mestu ugaslih luči in izpitih obrazov čuti plazeča senca dekadence. Kare blagostanja je vse ožji in v mišnico se bo kmalu ujel ta veliki nespornoz, ki ga poznamo kot gojeno mržnjo do sosednjega naroda. Kdor je to podpiral s publicistiko ali zgodovino, je odprl pot novemu obračunu, ki bo vidnejši in težje rešljiv, če bo uspel poskus revizije povojnih mednarodnih sporazumov. Čeprav se v prostoru Alpe Jadran med Slovenijo, Italijo, Hrvaško in Avstrijo spletajo dobre in trajne vezi, ki jih podpirajo vse evropske in svetovne integracije, so nekatere igre populističnih norcev prenevarne, da bi jih prepustili samo njim. Konkurenčnost v Evropi se ne meri več le na osnovi gospodarstva ene države, ampak na konkurenčnosti kompleksnih stičnih prostorov.

Boris M. Gombač